

HEDESLSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 8

28. juni 1966

Det vundne land
Hedeselskabets
jubilæumsudstilling

Landsplan for
læplantning

Vestjyllands
mergelforsyning

87. Årg.

Oplag: 18.600

UKRAS – den effektive GRØDESKÆRER

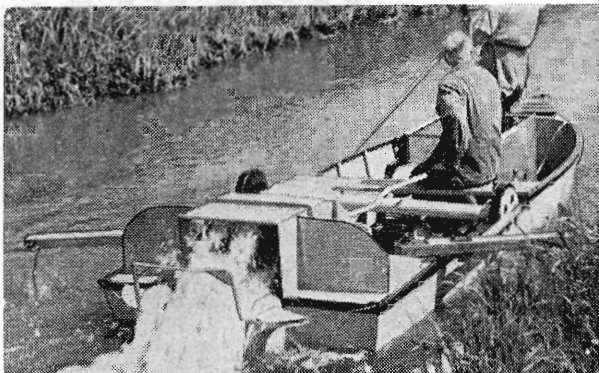
Fjerner uønsket vegetation i vandløb og søer

- ✕ Min. vanddybde 0,4 m
- ✕ Arbejdshastighed under skæring 3-6 km/t
- ✕ Transportvogn kan medleveres

Indhent tilbud uden forbindelse

A/s C. H. Clausen – Broager

Telf. 044 - 41111 - 269

AARHUS PRIVATBANK Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærshøj

Telefon Ans (068 1) 25

Planter til
skov, læhegn og have

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Telf. Herning (071 1) 37 33 (fl. lin.)

Kontortid:

Mandag-Fredag 10-16

Fredag tillige 18-19,30

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (076 1) 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—12

Aftenekspedition:

Fredag Kl. 18,30—20

Fillialer:

Karup

Flyvestationen Karup

Mammen

Løgstrup

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/s MARIUS ØDUM

Randers, telefon (064) 204 00

Betonvarer

efter Ingeniørforeningens normer

BETONKLINKER
til
HULMURS- OG
STALDISOLERING

A/s FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod . Telf. 58 og 458

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

solo

MOTOR-SPRØJTER
MOTOR-HAKKER
MOTOR-FRÆSER
MOTOR-SAVE
MOTOR-PUMPER

MOTORNYHED:
COMBI-MOTOR

solo DANMARK
Nørresundby Box 1

TLF. HVORUP 100
08 14 67 11

solo MOTOR
SAVE

Priser fra 998,- kr. til 2745,- kr.
alle med automatisk smøring

50 13"-15"

LET - MODERNE - KRAFTIG

70 17"-21"

ET ARBEJDSDYR

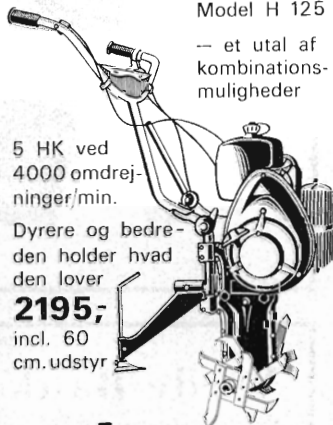
solo DANMARK
Nørresundby Box 1

TLF. HVORUP 100
08 14 67 11

solo MOTOR
HAKKER

Model H 125

— et utal af
kombinations-
muligheder

5 HK ved
4000 omdrej-
ninger/min.

Dyrere og bedre-
den holder hvad
den lover

2195,-
incl. 60
cm. udstyr

solo DANMARK
Nørresundby Box 1

TLF. HVORUP 100
08 14 67 11

SOLO FORHANDLERE: Munck Andersen, Brenderup - Dansk Skovkontor, Næstved - A. Hansen's Frøhandel, Kastrup - R. V. Henriksen, Haderslev - Havdrup Maskinforretning, Havdrup St. - A/S Helge Lønhardt, Skovlunde - Gert lund, Gudhjem - Smedemester Karl Sørensen, Nr. Snede - N. A. G., Helsingør - Sindal Maskinforretning, Sindal - Sydfyens Maskinforretning, Svendborg - Børge Jepsen, Hastrup pr. Fredericia.

fås i

BOGHANDELEN

»DET INDVUNDNE
DANMARK«

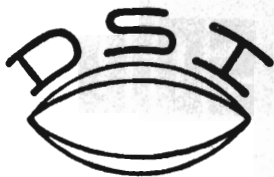
af Fridlev Skrubbeltrang:
1. bd. (498 sider, illustreret)
uindbundet 76,00 kr.

»E. M. DALGAS«

af Har. Skodshøj:
(228 sider, illustreret)
uindbundet 28,50 kr.

„LYNGBY“ GRAVESKOVL

No. 1 K 255×348 mm
No. 2 K 240×330 mm

Det rette Værktøj —
— gør Arbejdet let

D. S. I. Skovle er fremstillet af fine-
ste Staal og forsynet med fint sløbne
Skafter af prima Asketræ.

Dansk Staal Industri A/S af 1933
Kongens Lyngby - Telf. 870410.

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

J. C. Halvorsen & Sønner

Kroghsgades Cementstøberi
Kontor: Augustenborggade 11
Aarhus C. Telefon 4 59 99

A/S FRØCONTORET
KOLDING

Telf. 4344

FRØAVL
FRØHANDEL

Røde drænrør

fra 2" — 12" haves altid på lager
Forlang tilbud

„SOFIENLUND“
TEGLVÆRK

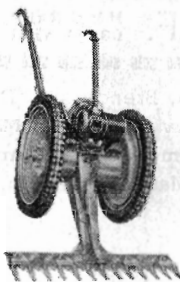
Telefon Ulstrup (0621) 10

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave *Alt i betonvarer efter D. S. 400*
Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601-602 *N. Skytte*
Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

ALLEN

model »TS«,
bedste engelske
græsslåmaskine,
slår fra 1
til 100 tdr. land
pr. år.

TRAKO

nr. 1, græsslåmaskine for
de sværeste arbejder,
slår fra 100 til 300 td. land
pr. år.

ENGELSK
DANSK

ENEFORHANDLING

FRIMODT KONNING, PJDSTED

TRAKO Specialfabrik Tlf. Bredstrup 160 (059-40599)

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v.J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun $\triangle$ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og hloak føres på lager.

AALBORG
AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 8

28. juni 1966

87. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. 1340. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 10 kr. eller en gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), afdelingschef N. Venov og distriktsbest. J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Prolog: Det vundne land. — Hedeselskabets jubilæumsudstilling. — Landsplan for læplantning. — Vestjyllands Mergelforsyning.

Forsiden: Morænelandskab med småplantninger.

PROLOG:

DET VUNDNE LAND

Tungt rejste sig landet af frostkolde bølger,
mens isfjælde styrted' i søen,
og skumflager føg henover det nyskabte øde.

Fra urtids morgen en yngleplads
for oceanets vilde fugle.

Sparsomme planter fæstnede rod.

Klimaet ændres, mildning mærkes.
I forårets gry tegner birkens grene
mosaik mod morgenens blå himmel.
Salige soltegn.

Dyr og mennesker
nærmer sig nænsomt
det ukendte nye.

Langsomt maler tidens kværn.

Fra sydlige egne
breder skoven sin skærmende
kappe over landet.

Samfund skabes,
strid spores.

Kæmpehøje kupler sig
langs vejspor i lyngen.

Høvdinge hædres.

Samkvem med syden
skaber nye skikke.

Livet går sin gang.

Men skovene svandt,
og lyngen dækkede sår
efter strid og sot.

Ensom lå heden,
så fjent fra menneskers færden,
de venneløses fristed.

Af krigstids karrighed skabtes nye tanker,
fredelig sysset og samvær vendte på ny sindet
mod urgammel skik:

Ødets erobring.

Sagkyndig snilde
og håndfast slid
skabte det nye land.

Tæmmede vandløb
lod livgivende væde risle over tørstende agre.

Tabte skove vendte tilbage.

Ad sparsomme spor
bragtes mergelens magt
til muldens fornyelse.

I vandsure enge og bundløse kær
banede grøfter og dræn
vej for vandets vandring mod kysten.

Søer forsvandt,
havet blev fravristet fortidens bytte.

Mod vindens vold
værnedes landet
af læhegn.

Med krogede rygge og slidte lemmer
betaltes det vældige værk.

Segned' end mange,
så fostred' de sønner,
sønner, der fortsatte fædrenes kamp.

Vagtsom de værned' det vundne.
Med slægternes stolthed det lød:

Landet er vort.

Ovenstående prolog indledte den 29. marts festen i Viborg Teater. Prologen er skrevet af konsulent *Th. Th. Hove*. Den var indtalt på bånd og underlagt musik fra Carl Nielsens Helios-ouverture.

Hedeselskabets jubilæumsudstilling

De mange arrangementer omkring Hedeselskabets 100-års jubilæum nærmer sig nu afslutningen, og som en festlig finale slutter man af på det jyske ungskeue i Herning i dagene 7.—10. juli med en stor jubilæumsudstilling, hvor selskabet viser udsnit af de arbejder, man beskæftiger sig med i dag.

Man ønsker med denne udstilling at vise, at vel har selskabet rod i fortiden og hævd på gode traditioner, men sigtet er rettet på fremtiden, og dagens arbejde udføres af en stab af kvalificerede teknikere, der står i nøje kontakt med de videnskabelige fremskridt.

I en af de centrale store Herning-haller vil man gennem fotografier, tavler og modeller kunne følge selskabets arbejde på nært hold.

Uden at gå på akkord med populariteten har man beflittet sig på at undgå kurver og tabelopstillinger, som erfaringsmæssigt keder det store publikum.

Et kort resumé af udstillingsemnerne vil give en lille oversigt over, hvad der venter den besøgende.

Det ville ved en jubilæumsudstilling være urigtigt ikke at kaste blikket tilbage på fortiden, der naturligt samler sig om *Enrico Dalgas*.

På Herning museum har man lånt gipsafstøbningen af billedhuggeren Bundgaards Dalgasstatue og anbragt den i et hedelandskab midt for den ene gavl flankeret af 2 store jyllandskort, der viser hedens udstrækning på Blichers tid og i nutiden.

Foran statuen placeres 3 gamle hedepløve, der hver for sig illustrerer en epoke i hedeopdyrkningen.

I samarbejde med Herning museum er der tillige indrettet en lille mindeudstilling helliget Dalgas. Den indeholder en del af Dalgas' personlige ejendele, nogle tegninger fra hans hånd og alle 1.-udgaver af hans publikationer.

Selve hedens opståen er illustreret gennem to geologiske modeller af landskabet mellem Viborg og Herning. De er minutøst fremstillet og viser isranden, da den strakte sig syd om Struer, Skive og øst om Viborg ned til Århus. Man ser floddalene, Hald sø, Viborgsøerne og Karup hedeplade.

Endelig er det samme landskab vist, som det ser ud i dag.

Plantningsafdelingen møder med materiale fra planteskolen og et arbejdende laboratorium, hvor man kan følge de forskellige frøspiringsanalyser.

I et særligt afsnit belyses gangen i forædlingsarbejdet med skovtræer og behandling af skovfrø fra kogleplukning til opbevaring i frostbox.

Man vil kunne følge arbejdsgangen ved plantageregulering og orienteres om opstilling af vedprognoser.

Læplantning er demonstreret ved en stor model af en landbrugs-ejendom, hvor hver mark viser de opnåede forsøgsresultater og fordelene ved en hensigtsmæssig plantning.

Virksomheden i Brande møder frem med alle de forskellige former for tilvirket træ, der fremstilles.

Kong Frederik ankommer til Viborg Teater på jubilæumsdagen for at overvære premieren på Hagen Hasselbalchs film med den indledende prolog af Th. Th. Hove.

En lille afdeling fortæller om *landskabspleje* og landskabsæstetik, og en model viser et eksempel på, hvorledes man for en forholdsvis lille bekostning kan skabe kunstige søer til vederkvægelse for vildtet og for øjet. En anden model gengiver et afgravet brunkulsleje i Nr. Vium og den beplantning, der har fundet sted.

Der vil komme manende plakater angående brandfare og skovsvin.

Teknisk afdeling. Denne afdelings centrale midtpunkt bliver en stor model af *Skjernå-projektet*. Heromkring fordeler sig detailmodeller af det store styrt, en moderne bro, en pumpestation og et eksempel på digebygning. De *hydrometriske undersøgelser* beretter om afstrømningen i vore vandløb gennem et kort med målestationernes placering og de instrumenter, man benytter sig af.

Et meget aktuelt problem er *rensning af spildevand*, og her vil man gennem en arbejdende model kunne følge vandets vandring gennem anlægget.

Mose- og engafdelingen. To modeller viser de forskellige former for dræning, dels almindelig dræning og dels dræning ved lodrette dræn i et areal med trykvand. Et par andre modeller, der er fremstillet på Landbohøjskolens afdeling for jord- og vandbygning, viser

vandets bevægelse gennem jorden og dets nedbrydende kraft på digebygningsværker. I øvrigt vil man kunne følge den udvikling, dræningsarbejdet har gennemgået, fra de første primitive redskaber og små rør til fremtidens materiale — plastrørene.

Afdelingens arbejde med projekter til *dambrug* kan nærmere studeres på en model af et moderne dambrug ved Hesselvig.

Bygningsvirksomheden møder frem med tegninger og fotografier fra moderne landbrugsbyggeri.

Endelig viser *mergelafdelingen* prøver af de kalkningsmidler, der benyttes i dag, og det arbejde, der går forud, før de spredes på landmandens jord.

Afdelingen for undersøgelser og forsøg. En terrænmodel giver et billede af en større hedeopdyrkning (Sdr. Vium hede).

Fra forsøgsarbejdet er medtaget en oversigt over forsøgenes art og gennemsnitstal for udbyttet. Som eksempel på en udført jordbundsundersøgelse vises de dybpløjede arealer under Gyldensteen.

Undersøgelser i *søterritoriet* illustreres på transparente kort, hvor resultaterne fremkommer ved automatisk lysvirkning hvert halve minut.

Gennem profiler og jordsøjler belæres man om lagdelingen i de forskellige danske jorder, og en model viser jordarternes forskellige opugningsevne.

Moseindustrien med den historiske baggrund her i landet belyses gennem redskaber og modeller for at fortælle, om den hjælp den var, da brændselsnøden bankede på døren.

Der kan på udstillingen ses den omlægning, der har fundet sted inden for industrien, og de produkter, der i dag fremstilles.

Laboratoriet har en opstilling af apparaturet til de almindeligst anvendte *jordbundsanalyser* suppleret med store fotografier til illustration af en jordprøves vandring fra modtagelsen, til resultatet ligger færdigt på bordet.

Udendørsudstilling. På et stort friluftsareal er forskellige eksempler på selskabets maskinpark stillet til parade. Interessen vil vel især samle sig om de to dræningsmaskiner, den ene monteret med lærør, den anden med plastrør samt om drænrensningsmaskinen, men også kæmpeplovene, grubberen, spademaskinen og Tolne-ploven vil blive studeret.

I øvrigt vil hallen blive udsmykket med træer, buske og mos og rigeligt med naturtræsbænke, således at den besøgende forhåbentlig vil føle sig hjemme og i ro og mag kan få forøget sin viden om selskabets virke. Til yderligere orientering vil faguddannet personale stå til rådighed med supplerende forklaringer.

Selskabet har gjort sig umage for ved jubilæumsudstillingen at

visе det store publikum, at det er en institution, der stadig står aktualitet omkring.

Udstillingen er tilrettelagt af konsulent *Th. Th. Hove*, der i mere end et år i samarbejde med de forskellige afdelinger har forberedt denne hidtil største Hedeselskabs-udstilling. Såvel udstillingen i Grindsted i 1936 og udstillingen på Bellahøj i 1938 havde ikke tilnærmelsesvis det samme omfang.

Landsplan for læplantning

De samvirkende Plantningsforeninger vil rationalisere fremtidens arbejde

På årsmødet den 27. maj i Odense i De samvirkende Plantningsforeninger indledte formanden, gdr. *J. Callø*, Bevtoft, med smukke mindeord over skovrider *S. Lybye*, Hjedsbæk, lærer *Rasmus Mortensen*, tidligere Lindeballe, og plantør *B. Højmark*, Lem, der i årets løb var afgået ved døden.

I sin beretning erindrede formanden derpå om, at plantningsforeningernes mål var at skabe bedre læ og mere skønhed i landskabet. Han nævnte en række opgaver, der var vigtige at huske og arbejde for i det daglige. Det gjaldt — som altid — renholdelsen, så kulturerne kunne komme hurtigt igang. Sprøjtningsforsøgene, som de blev udført hos *Hardy Knudsen* på St. Jyndevad og flere steder under *Frode Olesens* ledelse var af stor interesse.

Samarbejdet mellem plantningsforeningerne og de lokale plantningslaug gav gode resultater, og det antydede, at man kunne nå langt i organiseret samarbejde. Det var værd at overveje, om anskaffelse af plantningspløve og maskiner til plantning ikke var af den art opgaver, som kunne tages op i fællesskab af flere foreninger.

Tilbagegangen i plantningen af nye hegn skyldtes næppe, at vi har fået forårets sandstorme på afstand, men mere mangel på arbejdskraft og tid. Der er stadig brug for organiseret og systematisk plantning, og det må navnlig søges gennemført, hvor nyopdyrkning, jordfordeling og afvanding finder sted i større områder.

Afdelingschef, skovrider *B. Steenstrup* fik derpå ordet for en udførlig faglig beretning. Afdelingschefen gennemgik den udvikling, der var sket med hensyn til læplantning i de senere år. Det kunne se

ud, som interessen var svigtende, men det var dog efter hans mening næppe tilfældet, men snarere forholdene, der havde ændret sig. Man må se i øjnene, at plantningsforeningerne i deres nuværende skikkelse ikke har mulighed for at gennemføre den rationalisering af læplantningsarbejdet, som vil blive nødvendig, hvis det hele ikke skal gå i stå. Deres arbejde har hidtil været baseret på en idealistisk indstilling, på en frivillig og ulønnet, men tidskrævende arbejdsindsats. Der bliver sikkert fortsat en lang række opgaver såsom agitation og oplysningsarbejde, etablering af samarbejde vedrørende hegnsklipning, kemisk ukrudtsbekæmpelse og lign., som plantningsforeningerne med fordel kan tage sig af, men selve arbejdets planlægning og udførelse må andre mere handlekraftige organisationer med fornøden sagkyndig arbejdsledelse til rådighed tage sig af.

Der har nu i mange år været arbejdet med systematisk og kollektiv organiseret læplantningsarbejde i de såkaldte læplantningslaug, der oprindeligt blev sat i gang af hensyn til beskæftigelsen, men som nu med bevillingsmyndighedernes tilslutning under forudsætning af fornøden rationalisering vil få til opgave at fortsætte arbejdet alene med henblik på en hensigtsmæssig udbygning af landets samlede læhegnsnet.

Nu har man erkendt, at de til rådighed værende bevillinger bør anvendes fortrinsvis til udbygning af det egentlige læhegnsnet, og der vil derfor blive søgt gennemført en ordning, hvorefter man i de områder, hvor et udalt behov for læplantning kan konstateres, vil etablere læplantningslaug dækkende så vidt muligt et betydeligt område — hvor der kan være tale om at drage flere lokalforeninger ind i et fælles arbejde — med det formål at udbygge den pågældende egns »landskabelige læ« med i hovedsagen nord-syd gående, ofte flerrækkede hegn, som kan danne et varigt og tilstrækkeligt skelet i det læhegnsnet, som egnen synes at have behov for.

Hegnssystemer af denne karakter, som man i det forløbne år har gennemført rent forsøgsvis på nogle lokaliteter, og som gennemføres ikke stykkevis af hensyn til den enkelte lodsejer, men efter en større fælles plan af hensyn til hele egnens behov, vil man søge gennemført med en tilskudsordning, som stort set fritager de enkelte lodsejere for andel i omkostningerne. De pågældende planer vil udelukkende omfatte de nævnte nord-syd gående hegn, medens gennemførelse af småplantninger og etablering af rent lokale hegn på den enkelte ejendom må ske på ejernes egen bekostning eller med tilskud efter de regler, der i almindelighed er gældende for læplantning ude i de lokale plantningsforeninger.

Ved organisering og planlægning af disse arbejder vil et nært samarbejde med lokale landbo- og husmandsforeninger og med deres

planteavlskonsulenter være absolut påkrævet. Det må endvidere være en forudsætning for planernes godkendelse, at stort set alle jordbrugere inden for det pågældende område er tilsluttede. En betydelig del af lodsejerne vil komme til at afgive den nødvendige jord til hegnene, medens andre måske vil blive helt fri for arealafståelse. Eksisterende velegnede hegn i området vil så vidt muligt blive indarbejdet i planerne, og arbejdet med fornyelse af gamle udtjente hegn vil ligeledes blive medtaget.

Det er ret radikale ændringer i den hidtidige praksis, der her er tale om, men både Hedeselskabet og plantningsforeningerne bør erkende, at en rationalisering af arbejdet er helt nødvendig, når der skal skabes sikkerhed for, at de betydelige bevillinger, der er til rådighed, bliver anvendt på en sådan måde, at både jordbrugets udøvere og bevillingsmyndighederne kan finde resultaterne tilfredsstillende.

Der er i årets løb til 7.908 modtagere fordelt 5.284.000 nåletræer og 2.405.000 løvtræer til en værdi af 1. 530.000 kr. og hertil har staten ydet et tilskud til prisnedsættelse på 459.624 kr. Plantningsforeningerne har anvendt 3,6 mill. og plantningslaugene godt 4 mill. planter.

De to beretninger foranledigede en livlig og positiv diskussion med deltagere fra alle dele af Jylland. Der var enighed om, at man måtte bevare foreningen, men det måtte også være rimeligt at søge et samarbejde fremmet, eventuelt gennem sammenslutning i større områder.

Husm. *Preben Slots*, Ringkøbing, anbefalede tilslutning til de nye tanker. Han mente, at der ville kunne spares en del arbejde med hegnene, om man plantede færre planter i starten, men *Steenstrup* mindede heroverfor om, at det, det gjaldt om, var at få hegnene op og sluttet så tidligt og hurtigt som muligt, så man skulle nok være forsigtig med at bruge for få planter.

Gdr. *Overgaard*, Balle, foranledigede oplyst, at der hidtil var anvendt ca. 60.000 kr. til forsøg med fornyelse af de gamle hvidgranhegn. Der er nået en del erfaring, bl. a. ved anvendelse af hegnsklippere og pløjemateriel.

Lækonsulent *Frode Olesen* omtalte det formålstjenlige i, at fornyelsen af hegnene fandt sted i etaper.

Direktør *Fr. Heick* fremhævede, hvor livsnødvendigt det var at holde hegnene vedlige og forny dem. De samvirkende Plantningsforeninger må fremkomme med et konstruktivt forslag til udbygning af arbejdet, og så må de landøkonomiske foreninger lægge ryg til for at fremskaffe de nødvendige bevillinger hos staten. Der vil blive øget

bekostning, men det må tages med, debatten må rejses. Det må forventes, at der inden for den ene eller den anden af rammerne for de to nye love, grundforbedringsloven og landvindingsloven, kan findes mulighed for at støtte arbejdet til udbygning af den landsplanlægning for læplantningen, der her er tale om. Ved disse 2 love ligestilles dansk landbrug med andre landes landbrug.

Mathias Mathiassen, Brande, talte for at planlægningen måtte smidiggøres og ikke følge alt for strengt udstukne linier. På Brandeegnen er vi parat til at tage fat — nu!

Konsulent *Ellegaard Jørgensen*, Esbjerg, glædede sig over det oplæg, der her var givet. Når vi konsulenter får lagt opgaverne frem, skal vi nok tage dem op, og her bliver det jo i første omgang for os den landskabeligt udstukne læplantning, så der skabes en garanti mod stormskader. Det er det almene vel, der arbejdes for.

Skovrider *Sven Larsen*, Tolne, fortalte om den lykkelige koordinering af plantningsarbejdet i det vendsysselske læplantningsudvalg.

På foranledning af direktør Heick oplyste skovrider Steenstrup, at man i de lande, hvor der var udstrakt vinderosion, ikke kunne tænke sig, at andre end staten skulle betale for bekæmpelse. I Canada og USA betaler staten endda lodsejerne for at få læhegnene passet og holdt vedlige.

Diskussionen afsluttedes med yderligere tilslutning til de fremsatte tanker. Forinden beretningen godkendtes supplerede Steenstrup med at nævne, at det var rimeligt at tilstræbe rationalisering, når ca. 20 lokalforeninger i 1965 hver havde uddelt færre end 10.000 planter.

Under stor opmærksomhed hædrede formanden derefter *Emma* og *Martin L. Andersen*, Faarbæk pr. Karup, og *Ingeborg* og *Jes Sørensen*, Sdr. Sejerslev, med tildeling af plantningsforeningernes sølvbæger. Husmand *Holger Nygaard Christensen*, Sødal, tildeltes Johs. Krøiers legat.

Regnskabet, der balancerede med 6.340 kr. godkendtes. Alle valg var genvalg og til næste års mødested valgtes Skanderborg.

H. S.

Vestjyllands Mergelforsyning 1965 blev produktionsmæssig det hidtil største år

I overværelse af godt hundrede lokalforeningsrepræsentanter og gæster holdt Vestjyllands Mergelforsyning generalforsamling i Herning den 8. juni. Gdr. *P. Laursen*, Borris, valgtes til ordstyrer..

Af formanden, gdr. *Trier Højs* beretning fremgik det, at der i 1965 var produceret og solgt mere jordbrugskalk end i noget tidligere år.

Det har vist sig at de stærkt mekaniserede virksomheder har kunnet forøge produktionen så meget, at produktionsnedgangen ved de mindre mekaniserede virksomheder er mere end opvejet. Flere og flere virksomheder har i årets løb installeret ovne til kunstig tørring, for at kunne være leveringsdygtige under vanskelige vejrforhold, og for at kunne fastholde en passende arbejdsstyrke hele året rundt. Efterspørgselen var dog så stærk i foråret 65, at der var stor mangel på velbehandlet kalk. Det bevirkede at nogle mindre samvittighedsfulde producenter kunne afsætte kalk som ikke opfyldte gødningslovens bestemmelser.

Der blev ikke fra statens tilsyn gjort indsigelser herimod, og den væsentligste årsag hertil, er vel den, at landbrugsministeriets gødningstilsyn havde en principiel sag løbende mod en kalkproducent, som man mente ikke overholdt cirkulærets bestemmelser.

For ikke ret lang tid siden blev manden frikendt, og sagen er indanket for landsretten. Det punkt i gødningsloven, som omfatter produktion og salg af gødningskalk, må være forkert affattet, og det må være på høje tid at få loven ændret således, at de producenter som prøver på at leve op til lovens bestemmelser, og som har investeret ret store beløb på kunstig tørring, har krav på at loven overholdes.

Der var i foråret 1965 enkelte røster om, at man skulle slække på kvalitetskravene for at skaffe mere kalk frem; men ved et møde i Viborg i fjor, hvor bl. a. deltog repræsentanter for landbrugsministeriet, Hedeselskabet, landbrugsorganisationerne, kalkproducentforeningen, var der ikke stemning for at ændre reglerne, idet man forventede, at den igangværende store udbygning af værkerne ville bevirke, at efterspørgslen snart kunne tilfredsstilles. Man ønskede derimod den ulovlige handel stoppet effektivt og hurtigt.

Det nu afsluttede forår har vist, at der nu er fremstillet kalk i tilstrækkelig mængde, idet flere producenter ikke har fået udsolgt.

Mergelleveringerne er i tilbagegang, dels på grund af arbejdskraftspørgsmålet, og dels fordi det er vanskeligt at administrere med spredning af mergelen til f. eks. kontante købere, hvorimod det går meget lettere, når det administreres gennem et kreditselskab.

Kreditstramningen har været særdeles mærkbar, idet der i årets løb har været betydelig større interesse for lån til mergling og kalkning end i de foregående år. Det kan måske også skyldes, at her får man den fulde kurs hjem, og til en forholdsvis billig rente. Det er trist at mærke, at landmændene kan have nødig at låne til en så almindelig foranstaltning, som vedligeholdelseskalkning, der er årlig

tilbagevendende, akkurat som forbrug af kunstgødning. At der er trang for lån, viser følgende tal, i 1963 var lånenes gennemsnitlige størrelse 1.350 kr., i 1964 1.700 kr., medens de i 1965 er gået op til 2.850 kr. pr. låntager.

I foreningen af jyske Landboforeningers planteavlsberetning kan man se, at landbruget stadig er underforsynet med kalk. I fjor viste undersøgelser af 112.000 prøver 65 % kalktrang, medens undersøgelserne for 1965 af ca. 111.000 prøver viste 68 % kalktrang. Hedeselskabet oplyser, at der i 1965 er produceret 795.000 tons, mod 772.000 tons i 1964, og 470.000 tons i 1963. Mergelleveringerne er i tilbagegang. Ringkøbing amt har i 1965 aftaget 51.000 meter, Ribe amt 34.000, Skanderborg amt 33.000, de resterende ca. 30.000 er fordelt på 7 amter — væsentligt mindre end året før.

I Hillerslev er der produceret ialt 65.000 tons kalk, heraf er der til Synopal gået 17.000 tons, så driftsmæssig set har året været godt. Der er foretaget en modernisering af det maskinelle, fabrikken skulle herved kunne spare noget mandskab.

Formanden redegjorde derefter for den nu afsluttede, mangeårige sag med Thisted-Fjerritslevbanen, hvor selskabet jo i alle de foregående år har betalt en stor afgift til banen pr. produceret tons kalk fra Hillerslev. I fjor havde banen afslået at forhandle på et nyt grundlag, og selskabet havde da bedt folketingsmand *J. Foged* hjælpe sig. Han havde allieret sig med højesteretssagfører *Ib Thyregod*, og undersøgelserne havde ført til, at man måtte betragte den gamle overenskomst som noget tiden forlængst var løbet fra. Man kendte juridiske afgørelser i lignende tilfælde, så der var et sikkert grundlag for nu at tage en retslig afgørelse. Efter at de nye synspunkter var forelagt baneledelsen, tilrådede også banens sagfører et forlig. Slutresultatet blev, at Vestjyllands Mergelforsyning betaler 15.000 kr. årligt i 3 år, og derefter i januar 1969 er fuldstændig fri for forpligtelser over for banen, og vi får skøde på den jord, som kalkværkets bygninger ligger på mod at betale omkostningerne herved.

Med stor hjertelighed takkede formanden folketingsmand *Foged* for hans uvurderlige hjælp til at finde frem til, hvor der skulle sættes ind. Forliget var bedre end en retssag, der kunne trække længe ud. Alene for 1965 betalte vi 22.000 kr. og i år ville det nok være blevet meget mere, en dom ville ikke have fået tilbagevirkende kraft.

V. M har nu købt et nyt areal i Hillerslev for 45.000 kr. og ligger i forhandlinger om yderligere køb.

I *Mjels* er der produceret 33.000 tons, forholdene for lufttørringen var ikke særlig ideelle i det meste af sidste sæson, tørringsperioden var for kort, og det er trods alt det billigste og bedste med luft og soltørring. Skal vi oventørre den, da er vi ikke interesserede i at kom-

me over de 75 %, som vi garanterer. Det nye ovntørningsanlæg blev taget i brug i eftersommeren. Jeg tror, vi har fået et godt og solidt anlæg, selv om der har været begyndelsesvanskeligheder. Når det går som det skal, er tørningsanlæggets ydeevne ca. 30 tons i timen. Anlægget kom til at koste os ca. 220.000. Foruden det har vi bekostet en »Gummiged« til 70.000 kr. til læsning, den læsner en 20 tons vogn på nogle få minutter. Gården, som vi købte for nogle år siden, er forpagtet ud for 350 kr. pr. tdr. land.

Fra *Klaabygaard* er der leveret 21.000 m³ i 1965. Det har ikke været det store sus, årsagen er vel nok mest den fugtige sommer, så man ikke har kunnet køre i marsken. Som det er nu, kan der fås mergel hver dag i *Klaabygaard*. Det tænker vi på at ændre således, at der åbnes 2 gange årlig, på den måde kan vi bedre få arbejdskraften udnyttet. Graven er i vældig god orden, og maskinerne nu ligeledes.

For *Damhusaas* afdeling har der som sædvanlig været travlt, der er dog ikke kørt så store mængder ud som tidligere år, men noget af skylden herfor ligger i, at vi simpelthen ikke har mere mergel.

Der er i 1965 arbejdet mergel op til Holstebro mergelselskab, Rindom, Faurby, Arnborg, Ydenrik, Galtho, Bredkær og Hoven og omegns mergelselskab. Der er ialt udkørt 10.377 favne.

De udestående fordringer er steget. Det største tilgodehavende står hos kreditselskaberne, men der er gået meget store beløb ind i foråret.

Sluttelig omtalte formanden Hedeselskabets jubilæum, idet han glædede sig over det gode samarbejde, der havde været helt fra *Claudi Wesths* dage.

Regnskabet

blev forelagt af gdr. *Karl Bloch-Nielsen*, det balancerede med et driftsregnskab på 1.342.000 kr. og udviste et overskud på 162.000 kr. Overskuddet var overført til afskrivningskontoen, hvor der samtidig var afskrevet 234.800 kr. for nyanskaffelser. Afskrivningskontoen var derved nedbragt fra 228.700 kr. til 156.100 kr.

Der var solgt mergel for 438.900 kr., hvilket var for 65.000 kr. mere end i 1964, og der var solgt kalk for 793.300 kr. mod for 683.000 kr. i 1964.

Forhandlingen

blev kortvarig.

Direktør *Fr. Heick* indledte med at takke for samarbejdet og for det smukke bidrag til eftersøgning af mergellejer. Taleren understregede at man ikke måtte opgive at producere mergel. På den lette jord er *Klaaby-mergelen* f. eks. særlig værdifuld.

På foranledning af *Boesen*, Darum, fremsattes nogle bemærkninger om kalktrangsattester. Nogle ønskede dem afskaffet medens andre fastholdt, at man skulle beholde dem. Bl. a. skulle tinglysning af mergelgæld stadig ledsages af oplysninger om kalktrangen.

Niels Lykke ønskede til lykke med ordningen med Fjerritslevbanen og *Trier Høj* oplyste, at spandkædemaskinen i Klaabygaard, som flere talere havde nævnt, producerede en velblandet og godt pulveriseret mergel, var dyr i brug, alene i de sidste 4 år havde den kostet 100.000 kr. i reparation.

Beretning og regnskab godkendtes. Valgene var genvalg. Forretningsudvalgets lønninger blev forhøjet med 500 kr. for hver. Næste års mødested blev det overladt bestyrelsen at fastsætte.

Folketingsmand *J. Foged* tog under eventuelt ordet og henledte Vestjyllands Mergelforsynings opmærksomhed på, at den nye grundforbedringslov nu var en kendsgerning, og at den nye lov måtte få afgørende betydning for opdyrkning af hede og for nydyrkning af ikke hidtil udnyttede arealer. Det tilskud på 25 %, der kan opnås, skal beregnes af *alle* omkostninger ved arbejdets udførelse.

H. S.

I få ord — ★

Hedeselskabets forretningsførere

Landsretssagfører *Jacob Hald*, Vestervoldgade 92, København V, der i flere år har været Hedeselskabets forretningsfører for Sdr. Birk distrikt, har efter landsretssagfører *Erik Parks* død også påtaget sig at være forretningsfører for Københavns vestre distrikt.

Gdr. *S. Egebjerg Thøgersen*, Trust pr. Faarvang, har overtaget hvervet som forretningsfører for Sporup distrikt, efter gdr. Kr. Nielsen, Skannerup, Gjern, der har været forretningsfører siden 1956.

Dyrlæge *H. Brassøe*, Sønderlev, Hjørring, har fra 1. juni overtaget hvervet som forretningsfører for Skallerup distrikt, efter at gdr. Marius Møller, Skallerup, Sønderlev, efter 26 år som forretningsfører har ønsket at blive afløst.

★

Distriktsbestyrer *Gerløv Hansen*, Ø. Jølby, har efter ansøgning på grund af sygdom fået bevilget sin afsked, og fra 1. juni er filialbestyrer i Herning *K. K. Dalsgaard* udnævnt til distriktsbestyrer i Ø. Jølby.

Moserne i Island

I løbet af de sidste årtier er der foretaget en systematisk undersøgelse af Islands moser, og i en nylig udsendt beretning har undersøgelsens leder, ingeniør *Oskar B. Bjarnason* redegjort for resultaterne. Det fremgår heraf, at det samlede moseareal i Island udgør ca. 10.000 km². En særlig opgørelse over de til tørveproduktion egnede moser viser, at 3.000 km² eller 300.000 ha har en gennemsnitlig tørvedybde på 2,5 m, og at disse arealer indeholder ca. 2.000 millioner tons tørvetørstof. Tørvedybden varierer almindeligvis fra 1 til 6 m, men enkelte steder findes op til 10 m tørvedybde.

Kvaliteten af de islandske moser er så som så, idet vulkansk virksomhed i løbet af den tid, moserne er dannet, har medført, at askeindholdet næsten overalt er forholdsvis højt. Adskillige steder findes hele lag af vulkansk aske aflejret i tørven.

A. K.

Foreningen af Tjenestemænd og Funktionærer ved Hedeselskabet arrangerer kursus på *Korinth Landbrugsskole* torsdag den 8. og fredag den 9. septbr.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne er blandt den kreds af selskaber, der så lyset i 1866. Hundreårsjubilæet fejres den 4. juli. Direktør *Helge Clausen* er formand for direktionen.

Den 1. august træder den mangeårige højt fortjente direktør for Det norske Myrselskab, dr. *Aasulf Løddesøl*, tilbage og afløses af konsulent, civilagronom *Ole Lie*.

De danske Mergelselskaber holder årsmøde i Lemvig den 16. juli med udflugt til »Cheminova« og Thyborøn.

A/S Tirslund Plantage holdt generalforsamling den 1. juni i forbindelse med selskabets 75-års jubilæum.

Formanden, møllejer *I. Ebbesen*, Sønderskov mølle, ledede begivenhederne. Regnskabet for den 51 ha store plantage balancerede med 32.300 kr. Aktiekapitalen er på 11.300 kr. fordelt i 50 kr.-aktier. Udbyttet fastsattes til 15 kr. pr. aktie. Bankdirektør *C. F. Christiansen* gav en række statistiske oplysninger om plantagen. I årenes løb var der solgt træ for 10.000 kr. pr. ha, skatter var ialt betalt med 61.000 kr., og i de første 50 år var der ikke tale om udbytte. Ved festmiddagen fortalte hr. Ebbesen træk fra plantagens historie, og nævnte, at den var stiftet på Ludvig Schrøders foranledning. Den mangeårige formand *Frederik Momsen*, Skovlyst, havde været en af plantagens bedste mænd. Dalgas-mindesmærket var rejst i 1893.

Det kgl. hollandske Hedeselskabs Tidsskrift har i sit fornemt udstyrede tidsskrift nr. 3 1966 bragt en fint illustreret artikel over 10 sider om Det danske Hedeselskab.

Også det udbredte norske tidsskrift »Ny Jord« har bragt en mangesidet illustreret artikel om Hedeselskabet gennem 100 år.

Det forstlige Forsøgsvæsen har som hefte IV i bind 29 offentliggjort V. *Gøhrn*: Proveniensenforsøg med gran (*Picea abies* (L) Karst.). Danske forsøgsresultater fra den internationale forsøgsserie 1938.

Nordiske jordbrugsforskere holdt et kulturteknisk seminar om anvendelse af plastdrænrør den 21.—22. april på »Bohusgården« ved Uddevalla. Der var næsten 80 deltagere. Konsulenterne *Sandahl Skov* og *Svend Aage Andersen*, Det danske Hedeselskab, holdt foredrag.

Det svenske finansministerium har foretaget en undersøgelse over den fremtidige beskæftigelse i det svenske jord- og skovbrug. Det fremgår heraf, at afgangens af beskæftigede inden 1980 vil være yderligere 135.000 personer. Jordbrugets andel i nationalindkomsten var i 1965 4 %, men vil synke yderligere, og inden 1970 ventes importen af levnedsmidler at være steget med 23 %, skønt man ved rationalisering af arbejdet i jordbruget regner med i løbet af de næste 15—20 år at fordoble produktionen pr. beskæftiget.

Norge har i 1965 sat rekord med eksport af *renlav*, ialt for 4,7 mill. kr.

Skovkongressen i Madrid

Den 6.—18. juni deltog repræsentanter for 90 lande i den 6. verdenskongres for skovbrug. Selvom produktionen af skovprodukter i dag ialt har en værdi af 40 milliarder dollars årligt, oplystes det på kongressen, at man regner med en fordobling i løbet af de næste 15 år. Denne øgede produktion ventes fremskaffet gennem tilplantninger i Sydamerika og Afrika. Blot 5 pct.s tilplantning af den egnede jord i disse verdensdele ville give 150 millioner ha nye skove. I dag findes der endnu kun 40 millioner ha *plantet skov* i hele verden.

Skovbrugets mekanisering var et af kongressens hovedemner. Der blev således indgående drøftet *gødskning fra luften*, *fuldmekanisk fældning* og *opskæring af træerne* og særlige transportmetoder fra vanskeligt tilgængelige områder.

Ungskuet i Herning

den 7., 8., 9. og 10. juli

med tilknyttede Elite-udstilling af køer

Skuet omfatter over 1400 stk. kvæg, 450 får og ca. 200 heste, samt udstilling af redskaber og maskiner for landbrug, havebrug, skovbrug og husholdning.

Et stort antal faglige udstillinger vedrørende landbrugets mangeartede virksomhed, slagtekvægsudstilling m. m. Herunder en særudstilling i hal c arrangeret af Hedeselskabet.

Særdeles gode tilskuerforhold og parkeringstorhold.

100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED
HAGL

Haglskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jyske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem re-assurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofale store tab indtræffer.

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - A A R H U S - Telefon 2 12 84

**MEJERIERNES OG LANDBRUGETS
ULYKKEFORSIKRING**

Gensidigt selskab • Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V · Telf. (01) 15 03 50

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (0741) 533

Frøavl og frøhandel

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen · Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Århus 2 73 12

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

E. DALGAARD SØRENSEN
AARHUS - RISKOV

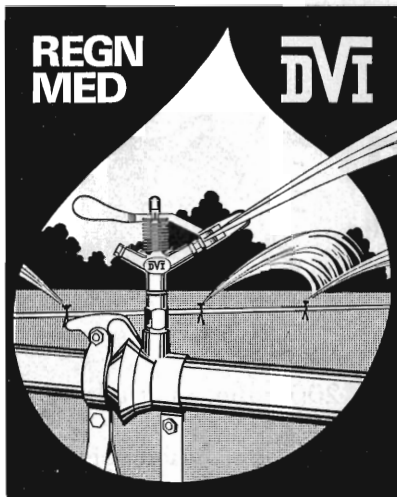
ALT I CEMENT

VARER

Vi kan levere rør i alle
gængse størrelser efter
ingeniørnormer.
Hurtig levering - reel
betjening.

TJÆREBORG
CEMENTSTØBERI

• Telefon 21 •

VANDINGSANLÆG

Omg. levering

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes.
- ★ fordi det er dansk arbejde —

*Henvend Dem
om brochure
og tilbud*

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 325

Alt i elektricitet

Stort, farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 · Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

Stenvad Cementstøberi

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

Herning Hede- & Diskontobank

10,30—12,30, 14,30—17,00
Telefon (071 1) 5 - 273 - 720

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR
med garantimærket Δ
Imprægnering Brøndrør

Bjerringbro Cementvare- fabrik

Telf. Gentofte 938
Bjerringbro 8 11 11

Alle Δ mærkede rør
imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

PALUDAN Planteskole A/S KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter
Forlang prisliste
Telf. Klarskov (03 782)

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon (046) 22127

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 Efter kl. 17: Telefon Rødkjærbro 14

Fører kun Δ mærkede varer
Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Midtjyske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

CLOC

A/S HERNING MOTORCOMPAGNI

AUTORISERET FORHANDLER

Telefon 642 - 643 - 649

AUTOMOBILER og TRAKTORER

Afdeling i Brande: Telefon 642 — Afdeling i Silkeborg: Telefon 3053

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kaldenr. 081)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget „Ringtanken“ (Dansk patent nr. 59820)

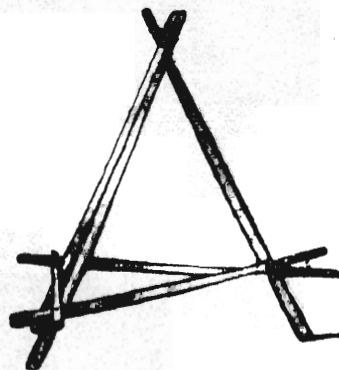
Omhyggeligt behandlede skovplanter

Danplanex

i værdifulde provenienser

Planteskoler A/S · Rødekro · Tlf. (046) 62933*

SPAR PENGE BRUG HØSTATIVER

til tørring af høg og frøgrøder. Høstativet lader høet bevare sin foderværdi, der ellers let forringes ganske betydeligt selv under gunstige forhold. Høstativerne er billige og indtjente allerede det første år. Stativernes længde: Ben og tværlægter 220 cm.
1. Trefod, 6—8 cm diameter, kr. 9,40.
2. Trefod, 4—6 cm diameter, kr. 8,40.
For et tillæg af kr. 2,50 pr. stk. leveres stativerne afbarkede og carboli-neumbehandlede.

Alle priser + oms. og ab. Brande.
Leveres omgående fra lager.

Hedeselskabet, Brande,
tlf. 147 og 547

Hedeselskabet, Viborg, tlf. 1583

SILKEBORG BANK

AKTIEKAPITAL 2.250.000 RESERVER 7.736.000

21 inden- og udenbys afdelinger

AEROLIT

DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

HEDESELSKABETS MASKINCENTRAL

Klosterlund pr. Engesvang . Telefon Engesvang (0681) 86

◀ Bulldozer

▼ Dybdepløjning

Pløjning i dybder fra 30 til 100 cm med plove til forskellige opgaver og jordtyper.

Specialbyggede fræsere til eng og mose.

Rydning og planering i mosearealer samt vejanlæg fortrinsvis i skove udføres med Bulldozere i forskellige størrelser.

Rillepløjning og grubning til læhegn og plantageanlæg.

Anlæg af sportspladser, campingpladser, dyrskuepladser m. m. samt landingspladser for fly.

Henvendelse til telefon Engesvang (0681) 86

(Inspektør Johs. Malmbak træffes bedst mellem 8,00 – 9,30)